Arkiveksemplar Utg¬tt 2002-2

0 Generelt

01 Innhold

Dette bladet veileder om tilrettelegging av toalettrom i nye boliger i tråd med byggeforskriftens krav om at man enkelt skal kunne tilpasse toalettrom for bevegelseshemmede. Bladet gir eksempler på ulike grader av tilpassing, avhengig av dimensjonene på rommet, mengden/plasseringen av utstyret og omfanget av eventuelle arbeider som må utføres.

02 Bakgrunn – målsetting

Integrering av funksjonshemmede i vanlige boliger og bomiljøer er et overordnet politisk mål. Grunntanken er at funksjonshemmede har samme behov for livsutfoldelse og samme rett til å bestemme over egen hverdag som andre. De skal derfor også ha valgmuligheter på boligmarkedet, helst på lik linje med andre. Målsettingen innebærer at det ikke skal være nødvendig for noen å flytte selv om alder, sykdom eller ulykke medfører nedsatt førlighet. En bakgrunn for denne målsettingen er også hensynet til at alle i kortere eller lengre perioder kan ha en funksjonshemning. Byggeforskriftens krav og Husbankens lånetillegg for livsløpsstandard er midler til å gjennomføre målet.

03 Forskriftskrav

Byggeforskriften krever at boliger "skal ha mulighet for innpassing av toalett som skal kunne gjøres tilgjengelig og brukbart for bevegelseshemmede". Intensjonen med forskriftens krav er at det med ominnredning eller mindre ombygging skal bli mulig for en person som bruker ganghjelpemidler å komme til et toalett og benytte en servant i samme rom. En undersøkelse har imidlertid påvist at bestemmelsen "sover", se [521]. Veiledningen til byggeforskriften nevner at atkomsten til rommet må være tilrettelagt og at bygningen må være slik utført at eventuell seinere tilpassing er enkel å gjennomføre. Kravet om tilrettelagt atkomst har konsekvenser for dørbredden og for eventuelle nivåforskjeller mellom golvet i toalettrommet og rommet som gir atkomst til det. Enkle sammenslåinger, som at separat bad og toalett slås sammen til ett rom, og ominnredninger som omgjøring av et eksisterende vaskerom, er innenfor rammen av det forskriften aksepterer.

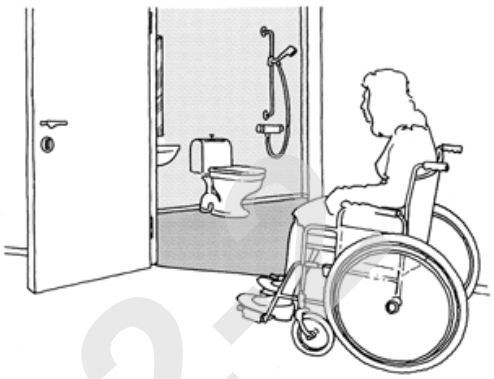

04 Henvisninger

Byggeforskriften med veiledning

Husbankens rundskriv HB – 1411. Livsløpsstandard

Planløsning:

241.411	Analysemetode for funksjonshemninger
241.412	Sjekkeliste for funksjonshemninger
241.418	Bolig for funksjonshemmede. Sjekkeliste for individuell tilpassing
320.212	Dimensjonering for rullestol
330.211	Livsløpsboliger
361.215	Sanitærrom. Sanitærutstyr, hjelpemidler og plassbehov
361.216	Sanitærrom. Bade-, dusj- og wc-rom i boliger

Byggdetaljer:

553.118	Føring av innvendige vann- og avløpsledninger

1 Grunnleggende forutsetninger

11 Beliggenhet i boligen

Toalettrom som skal kunne gjøres tilgjengelig og brukbart for bevegelseshemmede, bør ligge på inngangsplanet, helst på samme nivå som stue, kjøkken og et parsengsrom. Løsningen oppfyller da de grunnleggende kriteriene for livsløpsstandard. Dersom dette er umulig eller uhensiktsmessig, som i hus med underetasje og inngang nede, eller i to etasjes hus med liten grunnflate, bør det tilgjengelige rommet ligge på samme plan som de viktigste oppholdsrommene, dvs. stue og kjøkken.

Stikkord: toalettrom, bade-, dusj- og WC-rom

© Ettertrykk forbudt

Lastet ned av -, - 28.04.2024 © SINTEF: Ettertrykk forbudt.

Arkiveksemplar Utg¬tt 2002-2

12 Kriterier for tilgjengelighet og brukbarhet

Som dimensjonerende mål er det blitt vanlig å bruke en middels stor, manuell rullestol. Nødvendige funksjonsmål medfører at rom som er tilgjengelige og brukbare også har plass til en dusj. Skal dusj kunne innpasses, må rommet ha sluk som er hensiktsmessig plassert.

13 Funksjonsmål

Tilgjengelighet med rullestol krever:

- *Minst 800 mm brede passasjer.* Denne bredden forutsetter dører med bredde 9 M og minst 0,8 m fri plass mellom innredninger, utstyr, og mellom utstyr/innredninger og vegger.
- *Snuplass for rullestol i toalettrommet.* Funksjonsmålet er en sirkel med diameter 1,4 m. Sirkelen skal ligge på fri golvplass. Den kan gå 100 mm under en servant, men skal ellers ikke overlappe med utstyr, fast innredning eller dørslag.
- *Fri plass ved siden av dører.* Sideplass ved låskanten, henholdsvis 500 mm på hengselsiden og 300 mm på karmsiden, trengs for at personer som bruker ganghjelpemidler skal kunne åpne døra og lukke den bak seg, se fig. 13.

Fig. 13
Fri sideplass ved dør til toalettrom som skal være tilgjengelig og brukbart for bevegelseshemmede

- *Nivåforskjeller høyst 25 mm* (større nivåforskjeller skal kunne utliknes). Dette krever omtanke: Ikke bare trengs lav (helst ingen) terskel på døra, men ev. isolasjon og påstøp for varmekabler må ikke medføre at golvnivået på badet/toalettet kommer mer enn 25 mm høyere enn i rom som gir atkomst til badet. *Fjerning av påstøp og kabler må anses som en større endring enn det byggeforskriftens krav legger opp til:* Alle funksjonsmålene skal kunne oppfylles ved mindre ombygging eller flytting av utstyr.

2 Tilgjengelige og brukbare rom som ikke krever tilpassing

Byggeforskriftens krav om tilgjengelig og brukbart toalettrom blir oppfylt enklest og best ved å bygge et toalettrom som er stort nok og har utstyret korrekt plassert fra starten av. Rommet bør også ligge i riktig etasje (se pkt. 11), selv om dette ikke er nevnt i byggeforskriften. Tilgjengelig og brukbart toalettrom kan gis tre prinsipielt forskjellige standardnivåer: romslig, livsløpsstandard og minimumsløsning.

21 Romslig baderom med WC

Dette innebærer en høyere standard og som regel både større areal og strengere krav til planløsningen enn baderom med livsløpsstandard. Løsningen benyttes i boliger hvor det er sannsynlig at beboerne har eller vil få hjelpebehov, som i omsorgsboliger, boliger for en del psykisk utviklingshemmede, eldreboliger osv. Dersom brukeren er kjent, bør planløsningen utformes i samarbeid med vedkommende og med ergoterapeut. (Se Planløsning 241.411, 241.412 og 241.418.) For at omsorgsytere skal kunne gi nødvendig hjelp, må baderom av denne typen ha forholdsvis mye fri golvplass og være plassert slik at det er rettlinjet, helst direkte forbindelse mellom soverom og bad, se fig. 21.

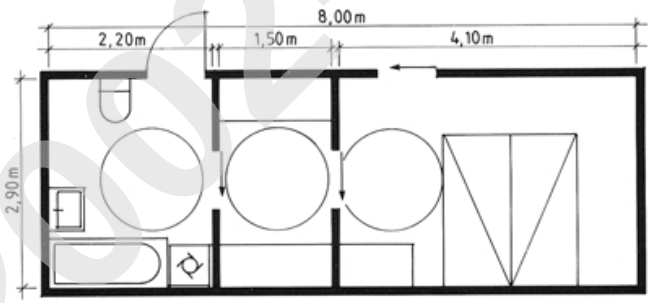

Fig. 21
Løsning tilpasset spesielle behov
Rommet mellom badet og soverommet gir en begrenset fleksibilitet; det gir muligheter for å utvide badet (eventuelt soverommet) når behovene er særlig store.

22 Baderom med WC og livsløpsstandard

Livsløpsstandard forutsetter at badet ligger på samme plan som stue, kjøkken og parsengsrom, samt at rommet har snuplass for rullestol, fri plass ved siden av klosettskålen og i tillegg rommer badekar, servant og vaskemaskin. Det skal også være fri plass ved siden av døra, se fig. 22. Forutsetninger for livsløpsstandard er beskrevet og spesifisert i Planløsning 330.211 og i Husbankens regler (HB – 1411).

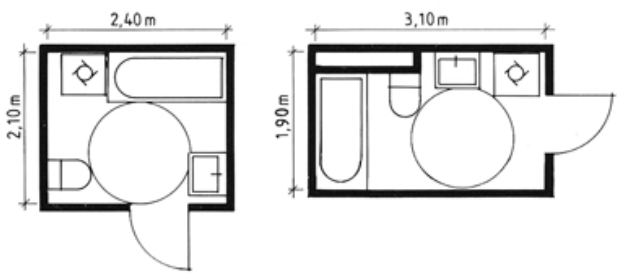

Fig. 22
Baderom som tilfredsstiller kravene til livsløpsstandard (etter Husbanken). NB! Målene er ikke tilstrekkelige dersom det skal monteres spesialutstyr som stor servant og armstøtter ved klosettskålen. Badekaret kan eventuelt erstattes med dusj.

Lastet ned av -, - 28.04.2024 © SINTEF: Ettertrykk forbudt.

Arkiveksemplar Utg¬tt 2002-2

23 Minimumsløsning: toalettrom med dusj

Eksemplene viser sanitærrom som ikke tilfredsstiller kravene i livsløpsstandarden, men har tilstrekkelige dimensjoner til at de viktigste funksjonene blir dekket. Rommene er tilgjengelige og brukbare for bevegelseshemmede, men standard og størrelse er langt fra tilfredsstillende som eneste sanitærrom/bad i en bolig; selv toroms boliger bør ha bedre standard på sanitærrommet. Som toalettrom nr. to i en bolig kan slike løsninger imidlertid egne seg godt, se fig. 23 a og b. Dersom det skal monteres spesialutstyr (armstøtter, stor servant etc.), må målene økes.

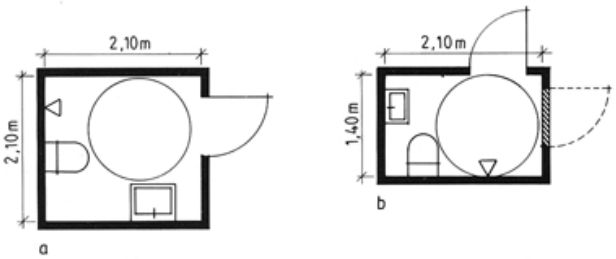

Fig. 23 a og b
Tilgjengelige og brukbare minimumsløsninger. Ingen av dem kan anbefales som eneste sanitærrom i vanlige boliger. Rom som i eksempel a brukes i en viss utstrekning i små boligløsninger for bestemte brukere, f.eks. i sykehjem, bokollektiver og bofellesskap. Rommet kan gi plass for vaskemaskin, enten ved siden av klosettskålen, eller ved siden av servanten dersom den flyttes nærmere klosettskålen.
I løsning b er det ikke plass til å nå klosettskålen forfra for en rullestolsbruker.

3 Tilgjengelig og brukbart toalettrom ved ominnredning/flytting av utstyr

Forholdsvis romslige baderom er etter hvert blitt vanlig i moderne boliger. De har ofte tilstrekkelig areal og dimensjoner til å bli tilgjengelige og brukbare uten andre endringer enn å flytte, ev. fjerne utstyret, se pkt. 31. Mindre baderom kan bli tilgjengelige og brukbare dersom noe av utstyret flyttes og badekaret tas ut og eventuelt erstattes med en dusj, se pkt. 32. Andre vanlige, mindre inngrep kan være å fjerne en terskel.

31 Flytting av utstyr

Moderne bad har ofte tilstrekkelig areal og store nok dimensjoner til å være tilgjengelige, men plasseringen av utstyret hindrer tilgjengeligheten. Lett tilgjengelig røropplegg som etter hvert er blitt vanligere, gjør det lettere å flytte utstyret, se Byggdetaljer A 553.118. Flytting av klosett og badekar kan likevel by på problemer dersom røropplegget ikke er spesielt tilrettelagt for dette. I motsatt fall bør en begrense seg til å planlegge for flytting av lettere utstyr som f.eks. servant og vaskemaskin, se fig. 31.

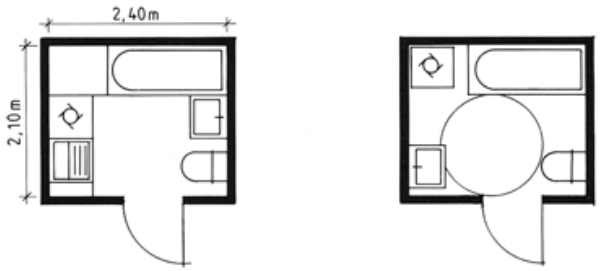

Fig. 31
Eksempel på flytting av utstyr for å oppnå livsløpsstandard. Rommet har de dimensjonene som trengs, men på planen til venstre er det ikke fri plass ved siden av klosettskålen, og snuplassen overlapper med vaskemaskinen og bløtekummen. Etter en enkel flytting av utstyret og fjerning av bløtekummen – som vist til høyre – kan badet få livsløpsstandard.

32 Endring av utstyrsmengden

Et lite baderom kan ominnredes og bli tilgjengelig og brukbart, se fig. 32.
Plasseringen av sluk i golvet er viktig med henblikk på enkel endring til tilgjengelig og brukbart rom med dusj. Som i de øvrige eksemplene vil spesialutstyr kreve mer plass enn vist på tegningene.

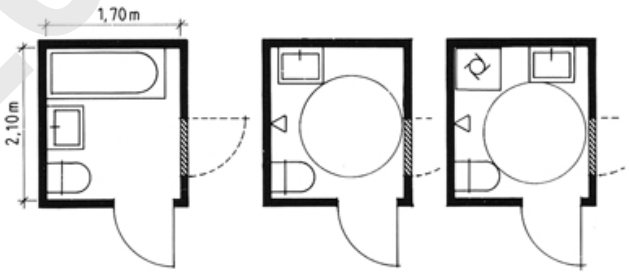

Fig. 32
Bad som kan gjøres om.
Et tradisjonelt baderom på 1,7 x 2,1 m kan bli tilgjengelig og brukbart dersom badekaret tas ut og servanten flyttes. Der servanten sto, kan det monteres en dusj. Servant og eventuelt vaskemaskin får plass der badekaret sto tidligere.

4 Større toalettrom ved å slå sammen rom

Løsninger med to små sanitærrom inntil hverandre – f.eks. separat bad og toalett eller separat bad og vaskerom – fins i mange varianter. Det samme gjelder løsninger hvor et toalett ligger inntil en garderobe eller en bod. Dette kan virke som en enkel måte å planlegge på for seinere innpassing av et tilgjengelig og brukbart sanitærrom; sammenslåing vil gi et areal som minst tilfredsstiller kravene til livsløpsboliger. Ofte kan det også være plass til noe ekstra innredning og muligheter for alternativ plassering av utstyret. Men planlegging for sammenslåing krever omtanke: Når to atskilte rom med hensiktsmessige dimensjoner blir slått sammen, gir det sjelden ett rom med ideelle mål hvis både tilgjengelighet/brukbarhet skal

Utgått 2002-2

Lastet ned av -, - 28.04.2024 © SINTEF: Ettertrykk forbudt.

Arkiveksemplar Utg¬tt 2002-2

oppnås og de opprinnelige funksjonene skal beholdes. I tillegg må løsningen være planlagt slik at omfanget av tilpassingsarbeidene er begrenset til riving av en lett vegg og minst mulig flytting av utstyret. Der veggen skiller to våtrom, bør golvbelegget være ført kontinuerlig under veggen, og endringer av røroppjegget holdes til et minimum.

41 Sammenslåing av toalett og garderobe/bod

Figur 41 viser to eksempler på sammenslåing av eksisterende toalettrom og garderobe.

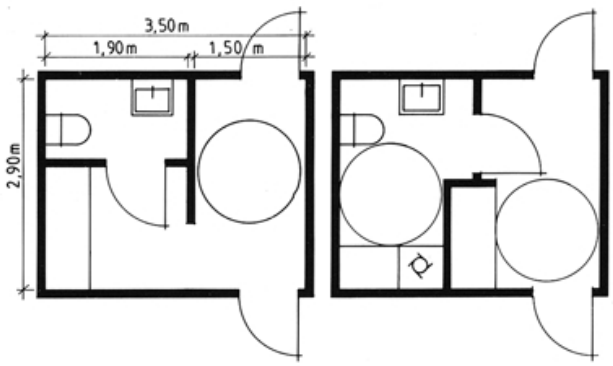

Fig. 41
Sammenslåing av toalettrom og garderobe
I tillegg til at toalettet blir tilgjengelig og brukbart for rullestolsbrukere, får rommet etter utvidelsen også plass til vaskemaskin og benkeskap e.l. Hvis det er sluk i golvet, kan en installere dusj mellom klosettskålen og vaskeromsinnredningen.

42 Sammenslåing av separat bad og vaskerom

Figur 42 viser eksempel på sammenslåing av bad og vaskerom.

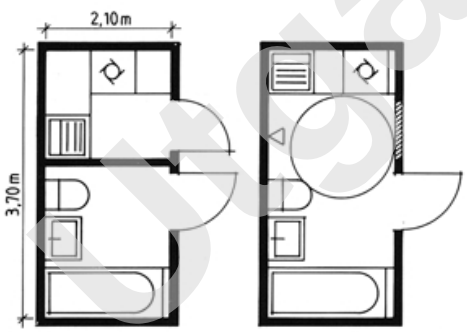

Fig. 42
Etter sammenslåing er utstyrsplasseringen på badet uendret. Bare bløtekummen og vaskemaskinen er flyttet. Golvbelegget bør legges sammenhengende før skilleveggen mellom rommene blir satt opp. Dusj ved siden av klosettet forutsetter sluk i golvet. Alternativt kan en erstatte badekaret med dusj.

43 Sammenslåing av separat toalett og bad

Figur 43 viser sammenslåing av eksisterende toalett og baderom.

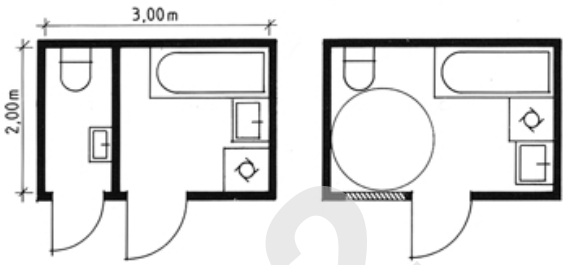

Fig. 43
Separat toalett og bad kan planlegges slik at det er mulig å slå rommene sammen til ett. Slike sammenslåinger er aktuelle ikke bare for å skaffe bedre tilgjengelighet, men også for å tilfredsstille moderne ønsker om romsligere våtrom i boliger. Skilleveggen mellom WC og badet bør settes opp etter at det er lagt sammenhengende golvbelegg i de to rommene, og slik at golvbelegget ikke blir skadet.

5 Referanser

51 Utarbeidelse

Dette bladet er utarbeidet av Jon Christophersen. Saksbehandler har vært Claus Ringnes. Redaksjonen ble avsluttet i oktober 1995.

52 Litteratur

521 Lange,Tore og Christophersen, Jon. Byggeforskrift for tilgjengelighet – intensjoner og praksis. Norges byggforskningsinstitutt, prosjektrapport nr. 71. Oslo, 1990.

522 Christophersen, Jon. Livsløpsboliger – fungerer eller feiler. Norges byggforskningsinstitutt, prosjektrapport nr. 70. Oslo, 1990.

Utgått 2002-2

Lastet ned av -, - 28.04.2024 © SINTEF: Ettertrykk forbudt.

NIKOLAI OLSENS TRYKKERI A.S